

Življenje na tej in oni strani – Novo mesto pred 3000 leti

© Petra Stipančič

Dolenjski muzej; petra.stipancic@dolenjskimuzej.si

DOI: 10.5281/zenodo.14354455

Arheološka razstava v Dolenjskem muzeju *Novo mesto*, *Življenje na tej in oni strani – Novo mesto pred 3000 leti*, je predstavila zadnji dve stoletji mogočne bronaste dobe, čas 10. in 9. stoletja pred našim štetjem. Predstavitev življenja in grobnih ritualov je temeljila na arheoloških raziskavah obeh novomeških grobišč, Kapiteljske njive in Mestnih njiv, s poudarkom na grobnih pridatkih, ter v manjši meri raziskanih poselitvenih območij na Marofu in Šancah (slike 1–5). Vedenje so dopolnili rezultati številnih raziskav ob izgradnji avtocestnega križa na Slovenskem.

Razstava je na podlagi 171 arheoloških predmetov, od katerih je bila večina prvič na ogled širši javnosti, prinesla vpogled v življenje pred 3000 leti na območju Novega mesta.

Naše vedenje ne samo o življenju, temveč tudi o pogrebnih običajih in verovanju ljudi pred 3000 leti dopolnjujejo številne in izjemne grobne najdbe, pridobljene z

zaščitnimi izkopavanji na Mestnih njivah in Kapiteljski njivi ter z reševalnim posegom ob gradnji nekdanje steklarne v Bršljinu (danes tovarna Ursa).

Na kratko je bila predstavljena zgodovina arheoloških raziskav na območju Novega mesta iz časa pozne bronaste dobe. Raziskave na Mestnih njivah so se pričele sredi 50. let prejšnjega stoletja, nato bolj intenzivno ob gradnji stanovanjskega naselja sredi 60. let ter ob intenzivni obdelavi in oranju njivskih površin v 80. in 90. letih. Do danes je bilo skupno raziskanih 559 žarnih žganih grobov, pri čemer pa je večina poškodovana prav zaradi oranja. Najstarejši grobovi na Kapiteljski njivi pripadajo pozni bronasti dobi oz. 9. stoletju pred našim štetjem. Do danes je bilo raziskanih 343 žganih žarnih grobov. Razstava postavlja v ospredje arheološko gradivo s Kapiteljske njive iz časa pozne bronaste dobe, ki je bilo restavrirano v zadnjih letih, izkopano pa v zadnjih 40 letih raziskav. Prav to gradivo številnih grobov Kapiteljsko njivo skupaj z Mestnimi njivami postavlja

Slika 1. Pogled na razstavo (foto: B. Pucelj, 2024).

Slika 2. Predstavitev moške noše (foto: B. Pucelj, 2024).

ob bok največjih poznobronastodobnih grobišč ne samo doma, temveč v celotnem evropskem prostoru. Obe grobišči sta pomembni točki, ki predstavljata prehod v naslednjo, tj. železno dobo ter pomembno prispevata k spoznavanju nastajanja novega časa, miselnosti in napredka.

Arheološko gradivo so dopolnile številne risarske rekonstrukcije upodobitev življenja in pogrebnih običajev ter interpretacije izbranih ritualov, ki jih je pripravila Tamara Korošec. Obiskovalec se je seznanil z najnovejšimi metodami raziskav, ki vključujejo kostne ostanke pokojnikov iz pozne bronaste dobe, ter s predstavitvijo rezultatov takšnih raziskav. Predstavitev je nastala v sodelovanju z antropologinjo Tamaro Leskovar z Oddelka za arheologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Celostno grafično podobo in postavitev razstave ter spremljajoče publikacije je pripravila Maja Rudolf Markovič. Izjemno je bilo tudi sodelovanje pri pripravi animiranega videa z Zavodom Dagiba. Razstava je s svojim zaključkom posameznika nagovarjala k razmisleku o lastni minljivosti in izboru v sodobnem svetu. Na ogled je bila od 1. 12. 2023 do 21. 7. 2024 v Dolenjskem muzeju Novo mesto. Ob tej priložnosti je izšel slovensko-angleški katalog razstave.

Razstava je vključevala pedagoške pripomočke, s pomočjo katerih so se obiskovalci seznanjali z različnimi tipi kovin, se preizkušali v tkanju blaga ter poslušali recitacije o smrti slovenskega pesnika Toneta Pavčka.

Homer, Iliada, XXIV, 784–802

*Dni devet dovažajo les v neizmernih množinah;
kadar pa vname se zarja deseta, ki sveti zemljanom,
hrabrega pokojnika ven ponesó, solze prelivaje,
trup položé grmadi na vrh in zanetijo ogenj.
Kadar pa jutranja zarja predrami se z rožnimi prsti,
ljudstvo se zbere, ob pokojniku slavnem, okoli grmade.
Kadar pa zbrani so vsi in z glavo do glave stojijo,
najprej grmado ugasé, do kraja, z iskrečim se vinom,
vso, kakor daleč je segla oblast plamenečega ognja.
Bele kosti poberó zdaj, bratje in z njimi drugovi,
žalostnih src, da vroče solzé jim kapájo po licih.
V skrinjico zlato nato zložijo pobrane ostanke,
skrbno zavijejo v halje – ovoj iz mehkega bagra,
v votlo globino tu žaro spusté, na hitro, a nanjo
težkih skalá navalijo, na tésno je druga ob drugi.
Kadar pa grob je nasut, odidejo, vendar se kmalu
zopet k sedmini zberó in obhajajo slavno gostijo.*

Slika 3. Lončeni žari poznobronastodobnega groba 67, Novo mesto, Kapiteljska njiva (foto: B. Pucelj, 2024).

Slika 4. Pogled na razstavo (foto: B. Pucelj, 2024).

Slika 5. Predstavitev groba 284, Novo mesto, Kapiteljska njiva (foto: B. Pucelj, 2024).